

Hoofdstuk 2

B u i t e n g e w o o n

De laatste jaren van mijn middelbareschooltijd stonden niet in het teken om voor proefwerken erg mijn best te doen en hoge cijfers te behalen. Mijn inspanning voor het verrichten van huiswerk was tot een minimum gezakt. Ik was in het voordeel omdat ik in staat was naar de leraar te luisteren en tegelijkertijd te kletsen met mijn buurvrouw. Ik kon door te luisteren de stof in mij opnemen waardoor er geen noodzaak meer was om thuis te leren. Het was voor de meeste vakken vanzelfsprekend dat ik er zonder verdere moeite goed voor stond. Daardoor werd ik niet herkend als de nerd in de klas en kon ik zonder terughoudendheid op ieder feestje verschijnen. Veel van mijn vaste buurvrouwen moesten ons geklets tijdens de lessen helaas wel bekopen met een jaar doubleren, waardoor ik ieder jaar met wederzijds goedvinden naast een nieuw slachtoffer zat. De enige reden dat ik toch graag goede resultaten wilde halen, was dat er dan thuis voor mijn ouders geen aanleiding was om zich te veel met mij te bemoeien. Ik kon zo mijn gang blijven gaan en vaak in het weekend uitgaan. Ik wilde eigenlijk zo snel mogelijk het huis uit om echte vrijheid te ervaren, en dat was alleen legitiem door in te stromen bij een universitaire studie. Het zou zonde zijn om een jaar extra op school te verblijven als je deze tijd ook prettig kon verdoen in een studentenstad. Alles was er daarom op gericht om met zomin mogelijk inspanning het eindexamen te behalen en te anticiperen op mogelijke risico's die dat konden verhinderen.

In het laatste schooljaar werd iedere gelegenheid aangegrepen om zo prettig mogelijk de tijd door te komen en zoveel mogelijk de hort op te gaan. De kunst om veel alcoholica tot mij te nemen zonder onbekwaam te worden, gaf mij in vergelijking met vriendinnen meer vrijheid om ook met vrienden op gelijke voet de beest uit te hangen. Tijdens benevelde avonden was er af en toe ook weleens gelegenheid voor een goed gesprek. De onderwerpen waren meestal niet heel zwaarwegend wegens de consumptie van meerdere bedwelmende en geestverruimende middelen. Vaak gingen de gesprekken niet verder dan over muziek of films, maar soms kwam emancipatie of de legitimiteit van autoriteit ter sprake. Gelukkig kon ik het zuipen goed combineren met discussiëren. Hierdoor konden veel ballonnetjes opgelaten worden die vervolgens lekgeprikt werden. Deze sessies gaven je de gelegenheid om nieuwe gedachten te ontwikkelen en te toetsen zonder dat dit tot een afrekening zou leiden. Je gaf wat en nam wat, zonder iemand neer te sabelen. Vooral het ondubbelzinnig verwoorden van je standpunten gelardeerd met dubbelzinnige woordgrapjes maakte de gesprekken luchtig. In deze eerste voorzichtige debatten kwam nog geen competitie voor en stond er nog niets belangrijks op het spel. Dit was het

voorzichtige begin om te leren argumenteren en gesprekspartners in hun waarde te laten. Door te leren van mijn fouten was ik in staat deze gesprekstechnieken verder te verfijnen tot een effectieve onderhandelingsstrategie. Zo werd ik goed voorbereid op wat mij te wachten zou staan. Ik zag het nog steeds niet zitten een vaste relatie te hebben, want die zou mij alleen maar belemmeren mij onafhankelijk te ontwikkelen in deze vaardigheden. Een beetje vrijblijvende seks zat er toen wel in, maar het was nog niet waar je wild enthousiast van zou worden.

Ik was geen echte feminist in de zin van het hebben van een politiek standpunt. Ik had alleen een sterk zelfbewustzijn en een grenzeloos vertrouwen in het kunnen vervullen van mijn ambities. Ik zag daarin geen limiet omdat ik een meisje was, en ook mijn omgeving wierp geen barrières op. De doelen waren haalbaar, maar de lat had ik voor mijzelf wel hoog gelegd. Door deze opstelling had ik niet het gevoel dat ik zou moeten inbinden als vrouw. Ik wist dat ik niet de competitie met jongens zou moeten aangaan en had gelukkig ook niet de behoefte daaraan. Ik zou mij aan de regels van het spel moeten houden, want een ongenueanceerde botsing zou wel eens excessief beantwoord kunnen worden. Het moest voor hen voordelig zijn om jou een plaats te gunnen in hun team, waarin je duidelijk 'one of the guys' was. Dit betekende dat je loyaal als medestander in het gevecht moest staan en in staat moest zijn om voldoende munitie aan te dragen. Ook zelf moest je bereid zijn om verbale klappen uit te delen én te incasseren. Het een kon tenslotte niet zonder het ander. De meeste jongens en mannen accepteerden dat. Er waren echter altijd uitzonderingen van zielenpoten die een dergelijke 'arrogante' houding van zo'n meisje niet konden hebben en hun punt wilden maken. De confrontatie die volgde werd alleen niet door deze meelijwekkende lomperiken gewonnen, omdat ze vergeten waren dat ik er niet alleen voor stond. Zelfs toen zorgde ik al dat het mannelijk gezelschap mijn rugdekking verzorgde, waardoor je voor zo'n narcist alleen maar onuitstaanbaarder werd.

Het was de tijd van de Dolle Mina's, maar als het alleen om het roken van sigaren zou moeten gaan, dan was dat te simpel en zou ik voor deze club al geslaagd zijn. Het feminisme was voornamelijk een gespreksonderwerp voor bij de borrel in mannelijk gezelschap. Vrouwen onder elkaar hadden het er wel over, maar de discussie bleef toch hangen op de verdeling van huishoudelijke taken en het krijgen of het juist niet krijgen van kinderen. Met de kreet 'baas in eigen buik' om abortus te eisen werd dit kracht bijgezet. Hoewel interessant leek mij dit niet de essentie van het verhaal omdat vaak in tegenstellingen geredeneerd werd. De medeverantwoordelijkheid voor het gezinsinkomen kwam bijvoorbeeld helemaal niet aan bod omdat ze als daar geen noodzaak voor was zich hier nog graag aan onttrokken. Huishoudelijke onderwerpen kregen van hen meer aandacht omdat het werken buitenshuis nog steeds als een tijdelijke bezigheid gezien werd. Van het streven naar onafhankelijkheid was nog lang geen sprake. Voor mij was wel al duidelijk dat ik voor het vervullen van mijn ambities bij mijn mannelijke tegenstrevers juist de

harmonie moest zoeken om verder te komen. Vooralsnog was de eerste stap voor het opbouwen van een loopbaan en het streven iets bijzonders te presteren, de keuze voor een opleiding. Misschien was dat ook het meest overzichtelijke in die tijd en misschien werd onze planningshorizon als adolescent hier al genoeg mee op de proef gesteld. Studeren stond tenslotte beter bekend als 'feesten, vrijheid en relaties' en het 'onderzoeken, leren en ontwikkelen' was eerder een bijkomstigheid dan het primaire doel.

Nu ik eindelijk oud genoeg was om mijn eigen leven richting te geven, moest ik ook bedenken waarnaartoe ik dan zou moeten bewegen. Het viel niet mee om een studierichting te kiezen omdat ik een brede interesse had. Het idee van een 'homo universalis' sprak mij wel aan. Dit hield in dat ik gelijktijdig zou moeten excelleren in kunst, wetenschap, filosofie en ontwerp vanuit harmonie in lichaam en geest. Mijn beperkingen vroegen wel om een haalbare invulling. Ik was redelijk fanatiek tijdens het hockeyen, maar voelde mij niet aangehouden tot de spelers en de mentaliteit van de hoogste klassen in de competitie. Niet alleen omdat de vele trainingen mij te veel tijd zouden gaan kosten waardoor andere interesses zouden moeten wijken, maar ook de interactie met medespelers was mij te eenzijdig. De elftalgenoten waren op het lagere spelniveau een stuk gezelliger en daarom te verkiezen. Het hockeyen was meer een manier om fit te blijven door een leuk spelletje te spelen met een competitief element en daardoor voor mij plezieriger dan in je eentje kilometers doelloos rechtuit te rennen. Je kon een balans in je fysieke en geestelijke gesteldheid volgens mij ook op andere manieren invullen. Bij welzijn mocht lekker eten niet ontbreken, evenals je ontspannen in de frisse buitenlucht of sociale interactie met je omgeving. Deze zaken lagen voor mij net zo goed in het verlengde van een veelzijdig mens met een gezond evenwicht in lijf en rede. Mijn voorkeur voor een aantrekkelijke woonomgeving was daarvoor minstens zo belangrijk en medebepalend in de keuze voor een passende studierichting.

De kunsten stonden bij mij in een hoog aanzien. Ik had best naar de kunstacademie gewild, maar was mij terdege bewust dat daarmee moeilijk een goede boterham te verdienen viel en zo het fysieke welzijn beperkt zou blijven. Bovendien was het intensief beoefenen van kunst slecht mogelijk naast andere bezigheden met meer menselijke interactie. Jezelf verliezen in de hogere kunst leek mij eenzaam omdat je constant een gevecht met jezelf aan moest gaan. Er was als autonoom kunstenaar tenslotte niemand anders in de buurt om je uit te dagen. Als je er dan in geslaagd was om aan je eigen randvoorwaarden te voldoen, was het maar de vraag of je daarvoor erkenning zou krijgen. De volgende opgave zou dan alleen nog spannend gehouden kunnen worden door het verleggen van je eigen doelstellingen naar een hoger plan. Dit zou dan voor iedereen zichtbaar gemaakt moeten worden omdat het concept belangrijker gevonden wordt dan de uitvoering. Je maakte je kwetsbaar door aan onbekende toeschouwers je diepste zielenroerselen te tonen, zeker als je niet in je opzet geslaagd was of de uitvoering gebrekkig bleek. Dat niet iedere kunstenaar een

getergd mens hoefde te zijn was mij ook wel duidelijk, maar dan moest je concessies doen. Allereerst moest je bewijzen dat je ambachtelijk je mannetje kon staan door vooral decoratief te werken. Dan kon je als broodkunstenaar commercieel aan de verwachtingen van de markt voldoen en kreeg je als het mee zat voldoende ruimte op je bankrekening. Je dienstbare opstelling werd dan in zekere mate financieel gecompenseerd door je vooral te richten op wat klanten wilden kopen en je eigen ambities daarbij weg te cijferen. Een autonoom kunstenaar was niet met de marktvraag of zijn klanten bezig maar vooral met zichzelf om het hogere te bereiken, vergelijkbaar met de opstelling van een orthodoxe gelovige. Het streven was vooral om de toeschouwer te confronteren met ongewone emotionele gewaarwordingen. Om daarbij direct succes te kunnen oogsten moesten die wel in de tijdgeest passen. Daarom was er een grote kans dat je genialiteit tijdens je leven onopgemerkt zou blijven. Pas na je dood in het hiernamaals was er een bescheiden kans dat je vermaard zou worden. De baten die dat opleverde zouden dan aan je neus voorbijgaan. Hierdoor leken mij beide opties voor het commerciële of het autonome kunstenaarschap niet heilzaam voor de welzijnscomponent van een veelzijdig mens. Ik zou daarom een andere studierichting moeten kiezen zodat als bijvangst ook mijn creatieve ambities konden meeliften.

Mijn belangstelling in financiële groeistrategieën was al vroeg aanwezig. Economie op school vond ik heel boeiend en beloofde goede vooruitzichten te bieden. De beperking om alleen met saaie cijfertjes bezig te zijn hield mij tegen. Dat je ook creatief kon zijn in boekhouden was toen nog niet zo bekend en dat was maar goed ook. Ik zou er misschien wel heel handig in zijn geweest en dat zou weleens voor problemen hebben kunnen zorgen. Mijn interesse begon zich richting Delft te begeven. Mijn vader was heel trots dat ik mogelijkwijs naar zijn studentenstad zou gaan. Ik wilde echter wel een creatieve keuze maken en dacht eerder aan bouwkunde dan aan zijn vak chemie. Na het bezoeken van een open dag bleek dat zich nog een andere mogelijkheid voordeed, namelijk industriële vormgeving. Dit was toen een tussenafdeling van bouwkunde, werktuigbouw en bedrijfskunde. Dit leek een belofte die in ieder geval een groot deel van mijn doelstellingen kon waarmaken. Dat betekende dat ik op eigen kracht de rest zou moeten invullen om mij tot een breed inzetbaar mens te kunnen ontwikkelen. Ondanks dat mijn ambities op een hoog plan stonden, was het niet de bedoeling dat anderen hiervan afwisten of dat dit tot extra inspanning voor school zou leiden. Dat was niet hip in de tijden van democratisering van bestuur en de socialisering in de politiek. In dit streven naar een egalitaire samenleving maakte het spijkerpak de dienst uit. Daar wilde ik me juist van afzetten door in persoonlijke ontwikkeling boven het eendimensionale gemiddelde uit te stijgen. Bovendien wist ik nauwelijks wat wetenschappelijk onderwijs inhield en wat daar van mij verwacht zou worden. Het was dus niet wijs om openlijk daar de loftrumpet over te doen schallen. Maar wetenschap had volgens de meeste televisieprogramma's wel een mysterieuze klank die verwees naar laboratoria, uitvindingen en avontuur. Ook de ingenieur uit de televisieserie 'Ja Zuster, Nee Zuster' wist tenslotte door

zijn vindingrijkheid menig afgedwaalde burgerman weer op het rechte pad te brengen.

De keuze was gemaakt. Ik zou naar Delft gaan! Ik moest natuurlijk nog wel even mijn eindexamen halen, maar dat weerhield mij er niet van om dat hele jaar al spullen te verzamelen en op te knappen die ik op mijn studentenkamertje zou kunnen gebruiken. Ikea was toen nog geen optie, dus had ik een oude stoel van nieuwe bekleding voorzien en een bureautje van een nieuwe verflaag. Een groot deel van mijn zakgeld en verdiensten als kinderoppas ging op aan het kopen van modieuze glazensets en borden. Iedere gelegenheid greep ik aan om cadeaus te vragen voor het completeren van mijn studentenuitzet. Ik was me eigenlijk meer aan het voorbereiden op wat ging komen dan met de dingen die gedaan moesten worden. Ik was wat schoolwerk betreft niet vooruit te branden. Daarvoor kon ik nog weggemen met half meeluisteren in de lessen, maar dat was voor het behalen van een eindexamen toch echt onvoldoende. Uiteraard had ik wel gezorgd dat ik met de schoolonderzoeken ruim voldoende stond, zodat ik me een zeperd kon permitteren. Op het moment suprême was duidelijk dat ik een hoger beroep moest doen op mijn creativiteit dan op mijn basiskennis. Gelukkig was die wel ruim voorhanden.

De periode tussen de examens en de uitslag duurde toen ook al te lang. Na een berekening van mijn kansen, had ik het vage voorgevoel dat het gelukt moest zijn. Reden genoeg om al voor de uitslag op zoek te gaan naar een studentenkamertje, want dan kwam je in de volgende lichting als eerst aan de beurt. Dat was een hele toestand, want er bleken meer zoekende studenten te zijn dan er kamers beschikbaar waren, ook door kandidaten van voorgaande jaren waar ik geen rekening mee had gehouden. Om bij een studentenhuus ingestemd te kunnen worden moest je op kennismakingsavonden komen. Op zulke avonden kwamen soms wel vijftien mensen voor een enkele kamer. Omdat in Delft de meisjes in de minderheid waren, kwam dit ook tot uitdrukking in het aantal beschikbare jongenshuizen ten opzichte van meisjeshuizen. Voor die laatste had ik geen interesse, want dat getrut leek me niets. Hierdoor moest mijn zoektocht zich beperken tot gemengde huizen die niet heel erg talrijk waren. Omdat ik graag in een aardige omgeving wilde wonen, vielen de huizen buiten de binnenstad af en uiteraard was het hebben van enige buitenruimte ook wenselijk. Er is niets mis met het stellen van hoge eisen bij het vinden van een kamer. Als je ze dan ook nog wist te verwezenlijken bij de eerste instemmingsavond waar je naartoe was gegaan, dan kon je je afvragen wat het leven nog meer voor je in petto had. Geluk moest je grijpen en blijkbaar was dat met me. Niet alleen had ik een kamer, maar ik was ook nog eens geslaagd zonder herexamens. Ik bleek in onze vrijgevochten school te behoren tot een select gezelschap. Velen uit ons clubje moesten of doubleren of nog een herexamen doen. Dat mocht de pret niet drukken, want ook zij waren te vinden op de feesten om het eind van de middelbare school te vieren.

Eindelijk doen en laten wat ik wilde, tenminste dat dacht ik toen ik op mijn studentenkamertje zat in een leuke stad. Dat bleek een misrekening. Ook in zo'n studentenhuis werd een bepaald gedrag van je verwacht, een bepaald taalgebruik en niet te vergeten een olifantenhuid. Want wat is er leuker dan elkaar in de zeik te nemen of iemand te verneuken. Dit waren toch woorden die ik niet eerder gehoord had, en mijn moeder zeker niet. De bothheid van de Delftse studentencultuur werd in ere gehouden en verenigde alles wat niet zo netjes was. Hoewel vaak grappig bedoeld, was dit voor de aangesprokene niet altijd het geval. Ook kwam je in aanraking met de hiërarchie in studie jaren. Als feut werd je opeens niet meer terechtgewezen door je ouders maar door ouderejaars en zie dan nog maar te onderscheiden wanneer dat een grap was of serieus bedoeld. Zo waren er meer zaken waar je aan moest wennen en waarvan je in het begin niet zo zeker was of je er wel aan zou willen wennen. Zoals alle nieuwe ontwikkelingen in het leven werd je erg op jezelf teruggeworpen en moest je over je eigen schaduw heen springen om je weg te vinden.

Het studentenhuis was een vreselijke onhygiënische bende. Aanvankelijk was je terughoudend om in de gemeenschappelijke keuken te gaan zitten omdat je het gevoel had dat er van alles aan je kleren zou blijven hangen. De oude bij het grof vuil opgehaalde banken waren geinig opgeknapt met ontlede afgedragen spijkerbroeken, waarvan je hoopte dat die voor verwerking nog in de was geweest waren. Dan nog was er daarna veelvuldig bier op gemorst en ook andere ondefinieerbare vlekken waren duidelijk waarneembaar. Thuis hoefde ik nooit iets schoon te maken en bleef mijn inspanning steken op het redelijk systematisch groeperen van mijn spulletjes. Ook de andere elf medehuisbewoners hadden weinig ervaring met huishoudelijke taken. Er was gelukkig tegen betaling een Delftse aangetrokken die maandelijks alle gemeenschappelijke ruimtes wist te ontsmetten. Zelfs deze onelegante dame bleek haar walging van hetgeen zij aantrof niet onder stoelen of banken te steken. De combinatie van hetgeen schoongemaakt moest worden en het aanzien van dit onappetijtelijk vrouwspersoon maakte dat je zorgde uit de weg te zijn. Anders moest je haar nog weerwoord bieden ook, en het 'Dellefs' van haar was weinig verheffend. Soms nam ze haar bevallige dochter mee om een van de herenstudenten aan de haak te slaan. Hoe wanhopig moest je als man zijn om daarop in te gaan. Na haar bezoek konden we er min of meer van uitgaan dat de ergste aanval op onze gezondheid neergeslagen was.

In het begin was het wel gek om in een gemengd studentenhuis te wonen, waarbij een forse minderheid vrouw was. Normaal gesproken zou dat niet uit hoeven maken, maar de twee douches voor de twaalf huisbewoners hadden geen douchegordijn of andere ondoorzichtige afscherming. Verkleed moest je pontificaal voor iedereen in de buurt duidelijk zichtbaar in het voorportaal doen, waardoor dit kwetsbare moment voor alle bewoners niet te lang mocht

duren. Daarom schuifelde iedereen door de gang in badjassen en zat daarmee ook in de keuken wanneer onderwijl de koffie bruin was geworden. In het begin was je nog terughoudend om onder de douche te gaan wanneer een mannelijke medebewoner daar ook vertoefde. Uit zelfbehoud went uiteindelijk alles. Zo werd je in heel veel dingen gemakkelijker en maakte ook het gebrek aan hygiëne in de keuken minder uit. Je afweersysteem werd op de proef gesteld en daar kon je alleen maar sterker uitkomen.

Alle studenten hadden krappe toelagen en er werd dan ook spaarzaam geleefd. Er werd vooral op eten bespaard en overdag ook op drinken door bijvoorbeeld thee te maken in plaats van dure frisdrank uit te delen. Hoewel de een het iets ruimer had dan de ander, werd er veel gezamenlijk gedaan om kosten te besparen. Er werd tegen gunstige prijzen bier en frisdrank ingekocht bij een groothandel en er werd samen gekookt. Soms ging je met een groepje voor een schijntje op de mensa van een studentenvereniging eten. Het zelf koken had de voorkeur omdat dit toch minstens een kwart van de prijs kon schelen en vaak ook nog beter smaakte. Het maakte voor de kwaliteit natuurlijk wel uit wie er kookte en boodschappen deed. Je kwam daardoor met maaltijden in aanraking die je thuis nooit gekregen zou hebben. Busworst kwam er bij ons thuis niet in, maar de zuinige student bakte die met uitjes vrolijk uit tot een smakelijk geheel waarin de ketchup zijn overheersende werk moest doen. Zo werden er ook stampotten gefabriceerd waarbij je nauwelijks kon onderscheiden wat er allemaal in gestampt was, maar met de uitgesproken smaak van de toegevoegde uitgebakken spekjes maakte dat ook eigenlijk niet meer uit. Uiteindelijk werd het groepje waar je mee kookte steeds kleiner wegens de steeds meer beperkende menuvoorkeuren. Ook werd je het beu dat de snelste eter ook het meeste en het lekkerste nam. De minder fijnzinnige maaltijden waarin spek of andere vette zoi de boventoon voerden, kwamen uiteindelijk je strot uit. Je kreeg steeds meer waardering voor je ouders, dat ze deze maaltijden aan je voorbij hadden laten gaan.

De keukenvloer werd ruim voorzien van etensresten tijdens het gebruik van zoveel huisgenoten en andere gasten. Dit werd in het begin door de huishond en -katten opgeruimd, maar toen deze dieren met de respectievelijke baasjes het huis verlieten, kwamen daar de muizen voor in de plaats. Aanvankelijk waren dat schichtige en spichtige beestjes die zo snel als ze konden de buit terug naar hun holletjes meenamen. Naarmate de tijd verstreek werden ze steeds ronder en brutaler. Uiteindelijk konden de fatzo's nauwelijks meer lopen en bleven waggelend rustig onder tafel tussen de studentenbenen dooreten totdat ze uit het zicht aan een hartprobleem waren bezweken. Daarna werd hun plaats weer door de schichtige en spichtige jonkies ingenomen en begon de cyclus weer van voren af aan. Wat dat betreft was deze situatie een metafoor voor de wisseling in de studentenpopulatie van het huis zelf.

Gelukkig was er voldoende goed voedsel op de grond, zodat het ongedierte wegbleef uit onze voorraadkastjes en kamers. Dat gold overigens niet voor

medehuisgenoten. Wanneer die zin hadden in kaas of iets anders wat ze zelf niet op voorraad hadden, dan was je elke keer weer verrast dat je misgreep. Soms vond je in je doos eieren alleen nog maar kwartjes als beloning voor deze ongevraagde terbeschikkingstelling. Enkele huisgenoten zorgden in opperste dankbaarheid wel voor vervanging van de gesnaaide ingrediënten. Ook hiervan werd je niet echt vrolijk omdat de kwaliteit van het substituuut toch tot een andere klasse bleek te behoren dan die je zelf zou hebben uitgekozen. Een enkele keer was er wel een voordeel te behalen. Een periode kookten we extra voedsel voor een huisgenoot die door een onhandige transactie aan de grond zat. Deze smikkelde dan later in de avond de restjes op en deed als tegenprestatie de afwas. Uiteindelijk was het in een gemeenschappelijke keuken een heilloze oefening om tot culinaire topprestaties te komen, omdat zelfs kruiden tot vervelens toe geleend werden. Uiteindelijk raakte je aan de cultuur gewend en liet je deze voor wat het was door gepaste maatregelen te nemen en begeerlijke zaken achter slot en grendel in je kamer op te bergen. De muizen en medebewoners waren in die zin parasieten die nooit wisten wanneer ze hun rooftochten moesten staken en er uiteindelijk zelf de dupe van werden. Ze hadden moeten weten dat je moest ophouden voordat het in de gaten zou lopen. Je kon er dan nog mee weggelopen en werd het ontbrekende als vanzelf weer aangevuld. Wanneer ze op zijn minst een laatste portie over hadden gelaten, had dit minder argwaan gewekt.

Delft was voornamelijk een mannenbolwerk. Dat je dan als vrouw in luilekkerland was beland moest je met een korrel zout nemen. De meeste jongens waren volgens mij zich helemaal niet bewust dat er een ander geslacht was waar ze iets mee moesten en waren redelijk contactgestoord. Deze knullemansen deden erg hun best om voor ons onzichtbaar te blijven. Omdat zij waarschijnlijk weinig bij konden dragen aan de lol, misten wij ze niet echt. Vaak waren het spoorstudenten die alleen naar Delft kwamen voor de colleges en de practica om daarna weer terug naar moeders pot te gaan. Wij hoefden niet erg ons best te doen om de colleges te mijden en moesten zelfs als we 's middags een practicum oefening hadden een wekker zetten. Kortom, de colleges werden bevolkt door studenten waar je liever niet tussen wilde zitten omdat de meest inspirerende types wegbleven. Er bestond wel zoiets als een nulregeling, maar die was toen nog niet zo strikt. Deze hield in dat je alle studiepunten van het eerste jaar in twee jaar tijd gescoord moest hebben, maar er was geen restrictie om oefeningen en tentamens van de volgende jaren al te behalen. Uiteindelijk heb ik er drie jaar over gedaan om het eerste deel van mijn propedeuse binnen te roeien en ben nipt aan de nulregeling ontkomen. Daarna is de versnelling wel gekomen, omdat je steeds beter doorhad wat er van je gevraagd werd en vooral hoe het van je gevraagd werd. Voor een creatieveling was het namelijk lastig te doorgronden dat het gevraagde antwoord in een bepaald format moest passen om als juist beoordeeld te worden.

Het viel niet mee om de technische basisvakken te halen, zeker als je op de middelbare school fluitend met nietsdoen alles haalde. Ik wist toen nog niet

dat je tentamens alleen kon halen als je er ook echt wat aan gedaan had. Het was op zich al een schok als je dan zomaar een drie gehaald had, terwijl je toch een hele week naar de stof had gestaard. Wij wisten nog niet - zoals op school gebruikelijk - dat de gemiddelde score van de ingeleverde toetsen geen basis vormde voor de puntentelling. Behalve dat de gemiddelde student daar zat omdat hij een wiskundeknobbel had, kon het toch voorkomen dat er bij een lastig vak niet meer dan twee voldoende uitgedeeld werden. Toen konden de faculteiten zich dat nog permitteren en op kwaliteit beoordelen zonder budgettaire consequenties. Aan beide zijden zat er geen druk op de tijd waardoor het geen schande was om in de herhaling te gaan. De gemiddelde studieduur was in Delft al opgelopen tot een kleine negen jaar voor een studieprogramma van vijf jaar. Het curriculum zat tjokvol en was gericht op de snelste bolleboos. Er waren er maar weinig die het voor elkaar kregen om de studie te voltooien dicht bij die nominale tijd. Vreemd genoeg waren die snelle studenten voornamelijk harde werkers - zonder veel afleiding - en meestal niet de slimsten. Achteraf bleek dat het bedrijfsleven vooral andere behoeften had dan alleen boekenwijsheid. Dit werd bewezen doordat die snelle studenten vaak moeite hadden een glansrijke carrière op te bouwen en juist die feestneuzen daar over het algemeen betere resultaten in boekten. De vaardigheden waar de markt naar vroeg leerde je niet in de collegebanken. Het idee was dat wij een deel daarvan konden aanleren door het zelf organiseren van excursies naar prettige oorden of door aan de bar te hangen en te lullen tot in de kleine uurtjes. De consequentie was dat je de volgende dag ondanks goede voornemens weer niet naar college kon gaan waarmee de studiesnelheid niet vooruitgeholpen werd. Mijn vader had mij vooraf aangegeven dat hij het prettig zou vinden als ik afgestudeerd zou zijn voordat hij met pensioen zou gaan. Dat kon ik gemakkelijk beloven omdat dit betekende dat ik negen jaar de tijd kreeg om mijn studie te voltooien. Beurzen waren schaars en door de ruime kinderbijslag en kinderaftrek was het gewoon dat ouders de rest bijpasten zonder je daarover schuldig te voelen. Schuldig zou je pas zijn als je sjeesde.

In een studentenhuus was er veel studieontwijkend gedrag om maar niet achter de boeken te hoeven zitten. Als iemand betrappt werd achter zijn bureau, dan werd al gauw het drinken van een biertje voorgesteld, want dat was toch veel gezelliger dan zo alleen op je kamertje te zitten. Ook het ontbreken van een vierde man bij het klaverjassen werd als excuus gebruikt om je van het werk te houden. Dat kaarten werd spoedig een obsessie, waar je achteraf gezien bijzonder weinig van opstak. De gesprekken tijdens het spel bedienden zich van een bijzonder klein vocabulaire, waardoor de veelspelers steeds minder te zeggen hadden. Het kaarten had meer met tijdverspilling van doen dan met alternatieve levenslesmethodes. Rigoreus daarmee kappen was het devies, voordat het te laat zou zijn. Ik heb daarna nooit meer gekaart. Dat wil niet zeggen dat ik nooit meer gespeeld heb. In het huis en daarbuiten konden we ons tot diep in de nacht bezighouden met het spel Risk. Het leerzame deel van dit tijdverdrijf bestond uit het politieke spel om medestanders te vinden voor het uitschakelen van de koploper, zonder dat je hierbij je persoonlijke op-

dracht prijs gaf. Dit was de voorbode van het leren lobbyen in het latere leven waarbij geen middel geschuwd werd. Omdat ik altijd voor de winst ging was het voor de heren lastig om tegenstand te bieden. Wanneer ik ondanks het politieke geweld toch dreigde te winnen, werden hardere maatregelen ingezet door mij rookbare, geestverruimende middelen of goed gevulde whiskyglazen aan te bieden. Mijn vlees was zwak waardoor mijn concentratie voldoende afnam om de koppositie tijdelijk af te staan. Hierdoor kregen de anderen de kans zich strategisch te herpakken. Daarna kon de politieke manipulatie weer opnieuw beginnen. Op een gegeven moment werd het spelen zo tijdrovend dat je van je verslaving af moest zien te komen. Bij Risk was dat erg lastig omdat het vreselijk gezellig was. Op een gegeven moment was iedereen zo ver dat alleen nog tijdens de vakanties of in de weekenden gespeeld werd.

Er waren nogal wat figuren die zeiden dat ze studeerden en ook ingeschreven stonden, maar al jaren geen universiteitsgebouw aan de binnenkant gezien hadden. Iedereen wist dit, alleen de persoon in kwestie had nog een illusie. Wanneer plechtig werd verklaard dat ze met hun studie in Delft waren gekapt, dan wist je dat ze besloten hadden om met het losbandige leven in Delft te stoppen omdat die studie al lang buiten beeld was. Vaak gingen ze dan naar een andere studentenstad en werden daar voorbeeldige studenten die in de nominale tijd afstudeerden. Misschien waren de studies in Delft ook te lastig en alleen weggelegd voor een beperkte groep, behept met een afwijkend denkpatroon.

Het liefst had mijn vader gezien dat ik lid werd van het Delftsch Studenten Corps, waar hijzelf ook lid van was geweest. De heren- en de damesafdeling waren toen nog gescheiden in twee aparte entiteiten en gebouwen. De laatste telde niet meer dan dertig actieve leden, terwijl de eerste daar een veelvoud van was. Via via had ik gehoord dat deze twee afdelingen het volgende studiejaar met elkaar samen zouden gaan, hoewel zij dat tijdens de werving van nieuwe leden nog stellig ontkenden. Gezien het verschil in aantallen zouden de dames zeker in het begin van de fusie het onderspit gaan delven in de macho bralcultuur van het corps. Zij zouden met hun huiselijke sociëteit in moeten trekken bij de heren en dat leek me voor mijzelf geen goede start. Liever wilde ik direct al van een echt gemengde studentenvereniging lid worden, in hoeverre dat in Delft mogelijk was. In het studentenhuus waar ik woonde was de ene helft van de bewoners een knor, ofwel een niet-verenigingslid. In corpsjargon was een knor een niet-corpslid en andere verenigingsleden dus ook. De andere helft van de bewoners was lid van St. Jansbrug, die als eerste dames had toegelaten en waar al een tiende van de leden vrouw was. Dat was op dat moment het hoogst haalbare omdat er gewoonweg nog niet veel vrouwen in Delft studeerden. Hoewel ook bij deze

studentenvereniging het bralgehalte en stoerdoenerij hoogtij vierden, sprak de sfeer mij aan omdat de leden uit verschillende sociale groeperingen leken te komen. De vrouwelijke St. Jansbrug-leden hadden een meer onafhankelijke houding dan die bij de vrouwenafdeling van het corps waarneembaar was. Waarschijnlijk was een groot deel van de vrouwen corpslid geworden om aan de man met goede vooruitzichten te komen zonder zelf ambities in die richting te tonen. Bij het corps waren de leden redelijk eenvormig en ballerig gekleed, terwijl je bij deze vereniging hippie-achtige figuren genoeglijk naast de colberts aan de bar zag. Bier verbindt blijkbaar en daar werd ruimhartig door iedereen gebruik van gemaakt.

De kennismakingstijd startte met een kamp. Het was de bedoeling dat je de handen uit de mouwen zou steken om de kosten voor de vereniging te drukken. In dit geval was het een stuk bos van hakafval te verlossen als tegenprestatie om daar te mogen kamperen. Op zich geen probleem, maar het had wel geholpen als we handschoenen hadden gekregen of die zelf hadden mogen meenemen. Mijn poezelige handjes werden snel gekwetst en dat was niet bevorderlijk voor de arbeidsproductiviteit. Van het slapen weet ik niet meer zoveel. Ik neem aan dat er een speciale damestent was en dat we daar ook met rust gelaten werden. De combinatie van het nuttigen van de benodigde hoeveelheid alcoholische dranken en de hele dag buitenlucht maakte dat je de nacht bewusteloos zou doorbrengen. Wat mij wel met afschuw bijbleef was de latrine. Omdat we wild aan het kamperen waren, was er dus geen wasgelegenheid of toilet. De heren hadden het voordeel van het staand plassen en konden gewoon een willekeurige boom uitzoeken, want daar waren er in dat bos genoeg van. Maar om als dame in de touwen te klimmen en boven een flink gegraven kuil te slingeren om een plasje te doen, was wat veel gevraagd. Zeker als je wist dat deze kuil voor heel andere behoeften gegraven was. Je wilde daarom niet graag uitglijden waardoor je onderwijl het vunzige touw stevig moest vastgrijpen, dat er al uitzag dat het bij deze bezigheden zijn diensten bewezen had. Het alternatief om wild te plassen in het bos was overdag onmogelijk omdat er naast bomen niet veel andere begroeiing van voldoende hoogte was om je hurkend achter te verschuilen. Dit zorgde dat je uitkeek met bier drinken. Niet alleen om niet onbekwaam te worden met zoveel onbekende mannen om je heen, maar ook om de vochtuitscheiding tot een minimum te beperken. Gelukkig waren er aan de bar voldoende andere alternatieven voorhanden.

Uiteraard was zo'n kamp niet compleet zonder dropping. Toen was dat nog een heel avontuur terwijl je nu met gps het kampement zo gevonden zou hebben. En als telefoons zo makkelijk de gevangenis in gesmokkeld kunnen worden, ga er dan maar van uit dat deze activiteit een relikwie uit het verleden is. Met een groepje van een man of zes en een enkele dame werden we 's avonds laat vrijwillig op de vloer van een busje vervoerd en via vele omwegen ergens midden in het donkere bomenbos als Hans en Grietje achtergelaten. We hadden wel een fles jenever bij ons en misschien wat te eten, maar verder

waren we van alle communicatiemiddelen of kaarten verstoken. Het zicht in het duister was beperkt en we moesten het maar zien te redden. Gelukkig wisten we wel in welk dorp we moesten zijn en konden we de weg vragen bij het eerste verlichte huis dat we tegenkwamen. Gelukkig zat daar geen heks in waardoor we enigszins de juiste richting op konden lopen. Door de jenever en de lachwekkende situatie werden we steeds gezelliger met elkaar en kwamen we met vermoeide voeten uiteindelijk als vrienden in het kamp terug. Toch gebeurde er in de eerste studie jaren zoveel dat je elkaar daarna toch weer kwijtraakte. Maar je had zo wel jaargenoten waar je in het begin steun aan had om stand te houden tegen de ouderejaars tijdens het gewenningsproces.

Al in de eerste weken werden de eerstejaarsmeisjes onder de heren verdeeld. Ik was al met een huisgenoot de weddenschap aangegaan dat ik moest zorgen dat ik de eerste drie jaar niet een (te) vaste relatie moest krijgen om als gelijkwaardig sociëteitslid geaccepteerd te worden. Als jongerejaars zou je als de mindere helft van een stel tenslotte niet meer vrij zijn om je te kunnen misdragen en zelfstandig keuzes te maken. Daar zat wat in, want je zag dat de dames die snel vergeven waren ook snel vergeten waren. Dit betekende niet dat je je geen vrijerijen kon veroorloven, maar daar moest het dan wel bij blijven. Omdat er weinig vrouwen waren moesten ook mannen aan het fenomeen wennen. Die dames waren er niet ter lering en vermaak, maar moesten als volwaardig lid serieus genomen worden. Dat betekende dat je haar op je tanden moest zien te kweken en niet te benauwd moest zijn om niet zo netjes te zijn.

De mores in de sociëteit waren vooral gericht op beleefdheidsvormen. Dat zou voor mij dus geen probleem moeten zijn, maar door de afwijkende omgangsvormen moest je daar toch weer bekend mee raken en adapteren wat de bedoeling was. Ook hier gold dat de kat uit de boom kijken de beste strategie was omdat er geen echte geschreven of ongeschreven regels waren, maar er wel een bepaalde logica achter stak. De meest simpele was dat je niet met een overjas de sociëteit binnen mocht komen. De jas aanhouden was een teken dat je op het punt stond om snel weer weg te gaan en dat was ongepast ten opzichte van de andere barbezoekers. Ingewikkelder was dat je niet met de rug naar de barman of -vrouw moest gaan staan want anders mocht deze een glas bier in je nek gieten, wat op zich toch ook niet zo netjes was. De reden was dat deze vrijwilliger bij het gezelschap hoorde en dus niet genegeerd mocht worden. Verder was bijna alles geoorloofd, maar lagen de regels meer in het feit of je dit accepteerde of niet. Reageerde je te snel en te fel, dan was je een spelbreker of een muggenzifter. Was je te laat of te soft, dan wist je dat je de volgende keer weer aan de beurt was. Gelukkig was er een collectief besef dat het niet goed was als er te veel op de persoon gespeeld werd. Je werd dan door medestanders verdedigd tegen de actie van een dergelijke ploert waarmee dit ongewenste gedrag effectief bestreden werd. Binnen de sociëteit ontstonden groepen van verschillend pluimage van netjes en minder netjes tot ronduit banaal. Het lag

er maar een beetje aan waar je bij hoorde want het was ook makkelijk om per gelegenheid te wisselen. De diversiteit per groep werd zo bestendig.

Het elkaar de 'waarheid' vertellen werd door meerdere barbezoekers ingezet als een soort assertiviteitstraining. Zoals zo vaak lag de waarheid in het midden en de kern van de waarheid kon de rest zo verdraaien dat het meer leek op een moedwillige belediging. In het begin schrok ik daarvan, maar uiteindelijk wist je het spel in de finesse mee te spelen. De aanvankelijke verdediging om de zwakke plek van de uitdager te lokaliseren werd gaande het gesprek in een vernietigende aanval omgezet. Het gevolg was dat wat minder standvastige heren, die aanvoelden dat ze nog wat oefening nodig hadden, mij maar in het vervolg oversloegen. Mijn bescheidenheid en afwachtende houding werd in dit slagveld op de proef gesteld, en als net meisje werd ik steeds minder terughoudend om mijn punt te maken. Die afwachtende houding kwam voornamelijk van pas om slechts tot de aanval over te gaan wanneer de andere partij er echt om vroeg zodat anderen tegen een dergelijke lomphed beschermd konden worden. Hoewel ik de vriendelijkheid zelve ben gebleven, vertaalden sommige kinkels mijn gevatheid als een aanslag op hun mannelijkheid, waardoor alle seinen ook bij mij op rood sprongen. Dit werden geen vrienden, ook al waren het vrienden van vrienden en ik hield ze op gepaste afstand. Daar was geen eer aan te behalen.

Industrieel vormgever zijn was nog een onbekend beroep en in Delft was de eerste opleiding voor die richting in Nederland gestart. Omdat de studie nieuw was, moest die geheel vanaf nul opgebouwd worden, waarbij handig gebruikgemaakt werd van de mogelijkheden om bij andere studierichtingen vakken te lenen. De eerste studenten waren begonnen toen het nog als onderafdeling bij bouwkunde geïnitieerd was. Inmiddels had het vakgebied zich inhoudelijk bewezen als studierichting waardoor het gepromoveerd werd tot een tussenafdeling en ook werktuigbouw en bedrijfskunde betrokken raakten. Hoewel er nog weinig studenten per jaar aankwamen, moesten voor de benodigde nieuwe kennis in het curriculum meerdere vakdocenten aangetrokken worden. Er werden overal zogenaamde experts aangezocht die wellicht iets te vertellen konden hebben over een deelgebied van de productontwerpexpertise en in staat waren dit in een onderwijsvorm te gieten. Zo konden eigen hoogleraren en docenten de typische productontwerpcolleges geven. Er waren nog maar enkele bijzondere hoogleraren in deeltijd benoemd, waardoor de nieuwbakken docenten nauwelijks aangestuurd werden en hun eigen gang konden gaan. Wetenschappelijk was het niveau nog in ontwikkeling maar dat was niet zo erg zolang de praktijk en de buitenwereld goed vertegenwoordigd waren. De universiteit heette nog Technische Hogeschool Delft, wat kon suggereren dat er nog tegen beroepsonderwijs

aangeschurkt werd. Er was nog een lange weg te gaan om het onderwijs een academische status te laten innemen, maar dat was geen beletsel om een relevant vakkenpakket aan te kunnen bieden.

In die tijd waren bij de opleiding nauwelijks bedrijven betrokken om de inhoud van onderzoek of onderwijs mede te bepalen. Er waren wel veel medewerkers aangetrokken die hun loopbaan in het bedrijfsleven waren begonnen. Daarmee werd deze lacune enigszins gecompenseerd, alhoewel wat eenzijdig omdat ze veelal bij dezelfde werkgevers vandaan kwamen. Er ontstond een discrepantie tussen de kennis van afgestudeerden en de noden van de markt omdat de insteek van de studie vooral nog productgericht en niet zozeer systeemgericht was. Dit had er enerzijds mee te maken met dat het vak nog niet uitgekristalliseerd was en anderzijds doordat de wat oudere docenten van de ondersteunende studierichtingen kennis deelden die nodig afgestoft moest worden. Zij hadden misschien nog niet de pensioengerechtigde leeftijd bereikt maar zagen er wel zo uit en handelden daarnaar. De lederen schooltas was een favoriet attribuut waarin het in een trommeltje door moeder de vrouw klaargemaakte lunchpakket en een appel verpakt werden samen met wat nodeloze papieren om beurse plekken op de laatste te voorkomen. Ongeacht welk tijdstip van de dag je naar hun weggestopte kamertje ging, de tas stond met de toch al beurs wordende appel steevast op het bureau, vergezeld van een verkreukeld briefje dat ze nog even weg waren. Bij een ander fossiel was de voornaamste taak om tijdens het college de diaprojector van de hoogleraar te bedienen. Dat was ongeveer de enige taak waar hij nog geschikt voor was bevonden en naar de opmerkingen van de hoogleraar te oordelen nog steeds niet naar tevredenheid.

Basiskennis werd ondergebracht bij de misschien iets te degelijke docenten van de gelieerde studierichtingen die de studie van de gebruikelijke academische struikelvakken voorzagen. Werktuigbouw verzorgde als een van de leidende instituten binnen de opleiding het vak bewerkingen. Hierin kwam kunststof als voorondersteld minderwaardig materiaal nauwelijks aan bod, terwijl het toen al in consumentenproducten het meest toegepast werd. In het vak bewerkingen kwamen echter dichtste bolstapelings van metaalkristallen aan bod en het ijzerkoolstofdiagram moest geheel uit het hoofd geleerd worden. Hiermee kreeg je de parate kennis mee om te begrijpen tot welke temperatuur je het ijzer, voorzien van een percentage koolstof, moest opstoken om die vervolgens versneld te laten afkoelen om staal van een zekere hardheid te krijgen. Bij het vak constructie-elementen moesten we onze hersenen pijnigen met het berekenen van aanhaalmomenten voor het aan elkaar bevestigen van draaiende machinedelen met bouten en moeren naast de opgave hoeveel lasnaden voldoende zouden zijn voor het veilig kunnen belasten van staketsels met staalprofielen. Om ook in een fabriek je mannetje te kunnen staan kregen we praktijklessen in draaien, frezen, schaven, smeden en lassen. Dat bij zo'n instructie een keer een vingerfrees afbrak en rakelings tussen een medestudent en mijn hoofd scheerde, heeft mij een diep ontzag

voor deze apparaten gegeven en de mensen die daar veilig mee om konden gaan. Dit gaf aan dat het werken met deze krachtige staalverspaningsmachines geen sinecure is. De werkplaats van onze eigen afdeling was eveneens voorzien van een uitgebreid machinepark en werd voor het waarborgen van een veilige werkplek bemand. Om ontwerpen te materialiseren moest je prototypes en modellen kunnen maken waarvoor je zelf in deze werkplaats aan de knutsel moest. De machinebankwerkers die de werkplaats bestierden zagen veel beschetten studenten langskomen die met hun uitgestreken smoelen weinig communicatief naar hen waren. Deze vooringenomen knapen werden vervolgens strak genegeerd totdat ze smeekten om hulp. Deze blauwe overalls moest je te vriend houden, want zonder hun inbreng kwam je er niet. Dat je deze mannen voor je moest zien te winnen was bij de meeste studenten nog niet geland. Ze dachten dat zij nu al beter opgeleid zouden zijn waardoor ze hen als minderen beschouwden. Het was niet verwonderlijk dat de meeste studenten door hen dan ook vreselijk afgezeken werden en weinig voor elkaar kregen. De werkplaatsbemanning kon het zich daarom veroorloven om iedereen een bijnaam te geven zoals 'trut' of 'bal' waar gedwee naar geluisterd werd om niet helemaal van assistentie verstoken te blijven. Ik was zeer vereerd met de bijnaam 'stuk'. Vrienden werden we niet maar ik kon door hun acceptatie ook daarna zonder voorbehoud privé hun machines gebruiken, en daarvan heb ik veelvuldig gebruikgemaakt.

Om ontwerpen te kunnen beschrijven moest je kunnen beschikken over handtekenvaardigheden, omdat computers hiervoor nog niet beschikbaar waren. Dit werd heel serieus opgepakt door een docent van de kunstacademie die ook op bouwkunde les gaf. Ons enig tekeninstrument was een 4B-potlood waarmee met een klare lijn getekend diende te worden. Aanvankelijk moesten we alleen kubussen in perspectief tekenen om proporties van producten juist te kunnen weergeven, waarna ook ellipsen en andere basisvormen om de hoek kwamen kijken. Iedere week zaten we daar zeker vier uur te ploeteren. Met kunst had dit weinig van doen en ik was er niet heel erg goed in. De snelle rendering met viltstiften en andere moderne tekentechnieken kregen we nog niet. Dat was te nieuw en daar waren nog geen docenten voor opgeleid. In de jaren die volgden werd het tekenonderwijs uitgebreid met modeltekenen en aquarelleren, en ik greep iedere mogelijkheid aan om daarvoor extra lessen te volgen. Hierdoor was ik in staat mijn kunstbeoefening gevoed door de gedegen vaardigheidstrainingen serieus te gaan nemen, zoals dat ook mijn oorspronkelijke opzet was.

De meeste vooroorlogse lesgebouwen van de gevestigde studierichtingen waren sinister met hoge gangen, waren slecht verwarmd en hadden intimiderende entrees. Als je daar tentamen moest doen, dan voelde je al aan je water dat het niet goed ging komen. Wat dat betreft was het gebouw van onze eigen afdeling een verademing met een mengeling van monumentaal en verlicht industrieel, hetgeen wel passend was met de typering van de studie-inhoud. Die leek meer gericht op het aanleren van een bepaalde denkwijze en

methodische aanpak dan op kennisoverdracht. Kennis van het ontwerpvak was voornamelijk aanwezig in de hoofden van enkele vooraanstaande hoogleraren en voor de rest moesten wij in het duister tasten. Wat opviel bij het docententeam van onze eigen opleiding was dat ze zich verheven voelden boven de studenten, zeker in het eerste jaar. De zogenaamde praktijk-oefeningen voor het vak ontwerpen werden gegeven door een kliek van enigszins linkse types met wilde haardossen die ons gingen uitleggen hoe zij de wereld gingen verbeteren door jou les te geven. Hun grootste verdienste was inderdaad dat je daarna in staat was om de wereld te verbeteren door vooral recalcitrant tegen hun dogmatische kunstmakersstandpunten van de zestiger jaren in te gaan. Hierdoor kregen opdrachten uitwerkingen die niet verwacht werden, waardoor die niet in het stramien van de standaardbeoordeling pasten. Daar werd dan op persoonlijke titel een mouw aan gepast zonder dat het duidelijk was op welke criteria er een voldoende of onvoldoende uit zou rollen. Omdat zij zich ook zeer aantrekkelijk voelden ten opzichte van de dames, werd het je soms lastig gemaakt om - zonder je integriteit te verliezen - ze te overtuigen dat je in staat was op eigen kracht een voldoende te halen. De meest effectieve manier was om oprecht interesse te tonen in hun beweegredenen voor het vak en ze zo van hun eerdere intenties af te leiden. Voor een aantal van deze knakkers was als ontwerpdocent het toppunt van creativiteit dat ze zeer bekwaam waren in pottenbakken of het maken van zeefdrukken. Dat deze vaardigheden uiteraard weinig van doen hadden met productontwerpen in een industriële omgeving deed er voor hen niet zo toe. Het ging hun er tenslotte om zich artistiek te profileren omdat zij dachten dat dit seksueel opwindender zou zijn dan het etaleren van inhoudelijke kennis. Het gebrek aan leiding zorgde ervoor dat deze mannen zich konden blijven wentelen in eigendunk betreffende innovatie en vernieuwingsdrang. In het eerste jaar was de studie een ware veldslag waardoor veel studenten moesten afhaken door willekeur omdat zij zich hierdoor niet lieten manipuleren en anderen daar niet eens voor uitgenodigd werden. Dit zootje ongeregeld kon zich goed buiten het zicht houden van hen die wel voor een inspirerende studie-inhoud zorgden. Het vreemde was dat de wedijverige cultuur binnen de koninkrijkjes van deze kermisklanten lang in stand gehouden kon worden. Zij hielden op cruciale momenten elkaar de hand boven het hoofd, om elkaar daarna weer onderling de maat te nemen ten koste van de onderwijskwaliteit.

Gelukkig hadden we over het algemeen goede deeltijd- en later ook voltijd-hoogleraren die het waarschijnlijk ook moeilijk gehad moeten hebben om met dit clubje charlatans iets aan te vangen. De doctrine ontbrak nog om je vooral te richten op wetenschappelijke publicaties waardoor nog met een open vizier naar de buitenwereld gekeken kon worden en veel interessante cases op filosofische wijze konden worden geanalyseerd. Voor het opzetten van wetenschappelijke onderzoeksprogramma's waren nog nauwelijks promovendi te vinden. En zij die wel graag in de academische rangorde wilden stijgen middels een dokterstitel moesten daarvoor of een werkgever zo gek zien te krijgen dat

ze hun salaris doorbetaald kregen of moesten dat gewoon in eigen tijd doen en uit eigen zak betalen. Het moge duidelijk zijn dat deze academische studieneuzen door deze beperkingen niet uit het echte bedrijfsleven kwamen of op een onmisbare functie zaten. Want als je dan zo met je tijd om zou gaan, dan was dat niet echt efficiënt. Als je in die tijd als gepromoveerde aan de slag wilde gaan in het bedrijfsleven moest je eerst je toekomstige werkgever overtuigen dat je toch ook wel praktisch was.

Toch vond de enkele weledelzeergeleerde heer in de productontwikkelingsdiscipline - die meestal bij een onderzoeksinstituut vandaan kwam - zonder schroom dat hij alles wist van het bedrijfsleven. Deze was door zijn speurwerk blijkbaar zo geïsoleerd geraakt dat de echte buitenwereld met een roze innovatiebril bekeken werd. Deze wetenschappers waren onvoldoende economisch onderlegd en ook het inzicht in productieprocessen was matig. Ze wisten nauwelijks hoe hun eigen werkgever op basis van hun onderzoeksuitkomsten aan voldoende middelen kon komen om hun salaris uit te betalen. Ze waren vakinhoudelijk vooral gericht op productkenmerken in relatie tot de eindgebruiker. Productie, logistiek en marketing waren in hun ogen niet van belang om een succesvol product op de markt te brengen, laat staan welke parameters de kostprijs van een product nog meer zouden kunnen beïnvloeden. In die tijd was commercie nog een vies woord en ondernemers werden gelijkgesteld aan boeven. Want als je geld verdiende, dan moest iemand anders het ook verliezen. Uiteraard waren dat de uitgebuite arbeiders of de misleide consument, andere mogelijkheden kwamen in hun betoog niet voor. Gelukkig wisten we toen nog niet dat vanuit deze verouderde denkbeelden een deel van de volgende generatie hoogleraren zou voortkomen waardoor we ons nog konden concentreren op wat de pioniers ons te vertellen hadden. Daar was in zo'n kleine afdeling ook alle gelegenheid voor. De verschillende cohorten werden mede geholpen door studievertragingen een hechte gemeenschap samen met de docenten en hoogleraren die wel openstonden voor nieuwe denkbeelden. De studievereniging zorgde dat de hele goegemeente bij de opening van het academische jaar ruimschoots aan de gratis borrel ging en prachtige manifestaties georganiseerd konden worden, zoals de wedstrijd 'Ontwerp in 't Groen'.

De titel was volstrekt uit de lucht gegrepen. Deze reflecteerde de filosofie dat de abstracte vragen van een ontwerpogave beantwoord moesten worden in een minimalistische stijl door systematisch te werk te gaan in de sfeer van Victor Papanek's 'Design for the Real World'. Voor deze manifestatie moesten alle docenten en hoogleraren een ontwerp inleveren. Verder werd behalve de datum voor de manifestatie zelf geen informatie verstrekt. Uiteraard gonsden de voorbereidingen voor het ontwerp tijdens de lessen door. Hierdoor sloop er een competitie-element in, omdat je hiermee kon bewijzen dat je een echte ontwerper was ten overstaan van studenten en andere teamleden. Toen de manifestatie begon werden we getrakteerd op gratis drankjes, zij het in het groen. Dus er was groen bier, groene jenever en groen sinaasappelsap, en meer smaken waren er niet. Dat alles gaf bij iedereen al een opgewonden stemming.

Ter gelegenheid van de borrel had een van de bijna afgestudeerden een geheel gifgroen driedelig pak aangetrokken, waardoor deze jongen spontaan tot veilingmeester benoemd werd. De drank moest tenslotte ergens van betaald worden. Geen van de inzenders was hier van tevoren over ingelicht maar er kon geen duidelijkere beoordeling zijn dan hoeveel geld jouw ontwerp bij de biedingen zou opbrengen. Kortom, het was een hilarische show waarbij de koper van een ontwerp van een minder gelukkige hoogleraar geld toe kreeg en een ander een waanzinnig bedrag wilde betalen voor het werk van een bekende ontwerper. De kermisklanten bonden daarna wat in gezien hun geringe opbrengsten, maar hun streken zouden ze niet meer kwijtraken.

Van huis uit gingen we nooit skiën. Mijn vader had een hekel aan kou en voelde er weinig voor om allerlei speciale kleding aan te moeten schaffen om zichzelf en ons daartegen te wapenen. Waarschijnlijk waren de hoge kosten voor een wintersportvakantie de werkelijke reden om niet te gaan. Die verschilden flink met een luxe zomervakantie, en dan moest je ook nog lijden door in de nattigheid en kou met zware spullen te sjouwen en met je auto de berg op te glibberen. Hoewel er een beperkt aantal vrienden wel van jongs af aan met hun ouders op skivakantie was geweest, trok het de anderen wel aan om daarmee te gaan beginnen. Door gebruik te maken van het laagseizoen na de tentamenperiode in januari en doordat aanvankelijk ook studentenverenigingen zich als touroperator manifesteerden, konden de kosten uitzonderlijk laag blijven. Zo ging ik als eerstejaars voor de eerste keer met een huisgenote op skivakantie naar Oostenrijk. De reis was georganiseerd door corpsstudenten en bestond uit een busreis met logies in een familiepension even buiten een berucht skidorp. De dochter van de hotelier had blijkbaar een keer zonder jas buiten gespeeld en daar een kind van een onbekende vader aan overgehouden. Gezien de sterk christelijke moraal van het gezin mocht deze zondige jonge vrouw van 's morgens vroeg tot 's avonds laat de huissloof spelen. Dit hield zoonlief niet tegen om zich als vanzelfsprekend door haar te laten bedienen en als skileraar iedere dag wat op de skipiste rond te scharrelen. We sliepen met drie meisjes op een kamer en dit derde meisje was voor ons iets te keurig om serieus genomen te worden. Hierdoor ontstonden absurdistische spraakverwarringen die we steeds verder op wisten te rekken totdat we er zelf snikkend van de lach in bleven. Ook het publiek in het dorp was dermate onaangepast dat we ons uit hoogst ongebruikelijke scènes moesten zien te manoeuvreren. Kortom, het skiën beviel goed met slappelachsituaties alom, maar de entourage kon beter.

Daar wij als knorren nu bekend waren met het corps als skivakantieorganisator kregen wij voor het volgende jaar een beter aanbod om naar Zwitserland te gaan. We kregen de beschikking over een heel huis midden in

een sjiiek dorp. Behalve de fantastische locatie was de prijs zo laag dat we het ons konden permitteren twee weken te gaan. Het huis bood slaapplekken met passen en meten voor twintig man en de huur kwam neer op een paar tientjes per persoon. Daarnaast hadden we het privilege om met kinderkorting skipassen te kopen. Gekker dan dit kon het niet worden. Door de grootte van het huis waren meerdere groepen tegelijkertijd aanwezig. Ons clubje werd gevormd door een aantal verenigingsgenoten en de andere groepen bestonden uit verschillende oudere corps-jaarclubs met plezierige, rustige mensen. Wij konden zo met ons gezelschap een aparte kamer regelen waar ik tussen de mannen mijn eigen slaapplek had. Het was goedkoper om zelf eten te koken en lunchpakketten mee te nemen, want als je in het mondaine dorp al zou hoesten was je een fortuin kwijt. Door het grote aantal medevakantiegenoten moesten grote hoeveelheden voedsel aangekocht worden en klaargemaakt. Er konden echter goede afspraken gemaakt worden voor de boodschappen en kookbeurten, waarbij dan per maaltijd achteraf de kosten berekend werden en aan de boodschappenploeg uitbetaald. Mocht je dan een keer elders eten, dan was dat geen probleem als je dat maar van tevoren aangaf. Zo had ook iedereen eigen drank en bier in de keuken staan, wat dan bij een gezellige avond gedeeld werd. Dat kwam uiteraard vaak voor en zo besloten we met een aantal van ons eigen clubje dit vakantieoord het volgende jaar weer te bezoeken.

Dit keer pakte dat heel anders uit. Onze medereisgenoten waren namelijk niet de wat gezapige ouderejaars maar een heel dispuut van eerstejaars dat erom bekendstond dat je minstens een adellijke titel moest hebben of bewijsbaar afstamde van hooggeplaatste personen. Je zou dus kunnen zeggen dat dit wel heel nette jongens zouden moeten zijn. Omdat er geen personeel of ouders aanwezig waren om ze te verzorgen en te matigen bleek het tegendeel waar te zijn. Het ontbreken van terechtwijzende ouderejaars-corpsballen bracht deze eerstejaars in een spiraal van ongeremdheid die niet gestopt kon worden door ons als niet-corpsleden. Aanvankelijk lieten we ze het goede voorbeeld zien door boodschappen te doen en het avondmaal te bereiden tegen lage kosten. Aangezien ons clubje beperkt was, konden we dat niet lang volhouden voordat zij aan de beurt waren. De avond dat wij hoopvol uitzagen naar hun bijdrage aan het bereiden van een maaltijd werd geannuleerd omdat ze allemaal uiteten gingen. De volgende dag hadden we ze, zoals een ouderejaars betaamt, op deze lacune terechtgewezen waarna ze schoorvoetend inkopen zijn gaan doen. Het nadeel van papjongetjes is dat ze niet kunnen koken en daardoor geen idee hebben van de benodigde ingrediënten. Ze kwamen terug met soepkippen die zelfs na drie uur koken niet mals te krijgen waren. Als verweerde kinderen vertrokken ze weer naar een restaurant en lieten ons zitten met de schillen en de dozen. Om onszelf te beschermen hebben we daarna alleen nog maar voor onszelf gekookt en hebben verder maar niet te veel aansluiting gezocht.

Geen enkele conventie werd dit keer gerespecteerd. Het 's avonds laat gezamenlijk een borrel drinken was voor ons beperkt, omdat we de volgende dag toch met een goede conditie wilden gaan skiën. Zij gingen de hele nacht door

om ladderzat te worden en in hun naïviteit dit te uiten door heel hard woorden zoals 'neuken', 'kut' of 'tieten' te roepen. Bij de oproep om nog meer onfatsoenlijke woorden te verzinnen kwam dan 'beffen' of 'pijpen' op de proppen. Daar dit woorden waren die voor deze keurige jongens nog onbekend waren, moest dan de meest brutale aan de anderen op onbeholpen manier gaan uitleggen wat dat dan was. Daaraan kon je al merken dat die er ook niet helemaal uitkwam. Vervolgens werd er dan naar buiten gegaan om dit heel hard aan de mensen in de buurt te gaan vragen, die dat weer beantwoordden door Zwitserse houtsnijwerken of andere rekvisieten naar hun hoofd te slingeren. Wij lagen eerst nog lachend in ons bedje, maar tijdens het burengerucht ging dat allengs over op kromme tenen. Dit werd iedere avond herhaald en na een paar avonden werd het na wat tumult opeens stil. Wat bleek, midden in de nacht waren de meeste heren met hun dronken kop in hun auto's over besneeuwde wegen naar de Franse Alpen gereden omdat je daar beter zou kunnen skiën. Geld speelde immers geen rol waardoor dubbele kosten makkelijk geleden konden worden. Wij waren blij dat ze opgerot waren maar ook een beetje ongerust, want een ongeluk zit in een klein hoekje. Het gevolg was wel dat de overgebleven heren door hun bescheidener budget een stuk meegaander in de omgang werden en het behalve rustiger ook gezelliger werd. Uiteindelijk heeft door dit wangedrag de buurt gezorgd dat het huis niet meer aan het corps verhuurd mocht worden. Hieruit blijkt dat een zeer beschermde jeugd vaak leidt tot een mate van onbeholpenheid waar vooral anderen last van hebben.

De jaren daarop zijn we zelf om de beurt reisbureau gaan spelen. Er waren inmiddels voldoende enthousiastelingen in onze vriendenkring die het wel wilden gaan proberen op de lange latten. Er werd zelf ergens een appartement geregeld en iedereen kon mee tot het appartement vol was. Meestal was de groep dan een man of acht groot en konden we met twee of drie auto's naar de plaats van bestemming rijden. Omdat we vrienden waren hadden we een gezamenlijke pot en daar werd alles wat binnenshuis genuttigd werd uit betaald, dus ook het bier. Er waren geen afspraken vooraf en het was de bedoeling dat iedereen zijn verantwoordelijkheid nam om het huishouden tot een succes te maken. Dat werkte zolang iedereen dezelfde maatstaven had over hoe een huishouden zou moeten functioneren en ook in consumptiepatroon vergelijkbaar was. Naarmate je ouder werd gingen ook door een verscheidenheid aan achtergronden de eisen hieraan divergeren. Groepsgedrag bestond dan niet meer en stelletjes kropen bij elkaar.